

14. Проектный метод в деятельности дошкольного учреждения / Авт.-сост. Л. С. Киселева, Т. А. Данилина, Т. С. Лагода, М. Б. Зуйкова. – М.: АРКТИ, 2012. – 95 с.
15. Якобсон С. Г. Психологические проблемы этического развития детей / Якобсон С. Г. – М.: Педагогика, 1984. – 144 с.
16. Fisher G. Meta-design: A framework for the future of end user development / G. Fisher, E. Giaccardi // End user development. – New York: Springer, 2006. – P. 427-457.
17. Rudakova I. A. Principles of modelling of metadesign activity / I. A. Rudakova, K. Y. Kolesina // Russian psychological journal. – 2009. – Vol. 6. – P. 59-67.

Гринева О.М.

Педагогический институт
Киевского университета имени Бориса Гринченко

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ МЕТАПРОЕКТИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ В ШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

Аннотация

В статье исследуется проблема метапроектирования личности в дошкольном возрасте. Проанализирована динамика целеполагания у детей. Рассмотрены возможности метода проектов для активизации способности личности к авторскому целеполаганию. Выявлены основные этапы развития способности личности к планированию своих действий в дошкольном возрасте. Проанализированы особенности развития и проблемы становления стратегий поведения современных детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: метапроектирование, целеполагание, планирование, стратегии деятельности, дошкольный возраст, личность.

Grynova O.M.

Pedagogical Institute
Boris Grinchenko Kyiv University

THEORITICAL BASIS OF PERSONAL GOAL SETTING IN PRESCHOOL AGE

Summary

The problem of personality metadesign is researched in the article. Dynamics of goal-design of children is analyzed. Possibilities of project's method for activation of personality's capability for author's goal-design are considered. Main stages of personality planning capability's development in preschool age are discussed. Special features and problems of development of behavior strategies of modern preschool aged children are analyzed.

Keywords: Metadesign, goal-design, planning, strategies of activity, preschool age, personality.

УДК 159.9:37.013.77

ПРОБЛЕМА ВХОДЖЕННЯ ПЕРШОКУРСНИКІВ В ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Коханова О.П.

Інститут людини
Київського університету імені Бориса Грінченка

Досліджені теоретичні аспекти проблеми входження першокурсників в освітнє середовище в умовах сучасних тенденцій розвитку освіти та в контексті процесу соціалізації особистості. Виходячи з позиції того, що освітнє середовище є частиною соціального, розглянуто фази входження людини у соціальне середовище. Вивчено явище адаптації як однієї з провідних складових соціалізації майбутнього фахівця на етапі її початкового розгортання на першому курсі навчання в університеті. Досліджено психологічний аспект інтеграції першокурсників в освітнє середовище, а саме: мотиви їх навчання у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: входження (інтеграція), адаптація, освітнє середовище, мотивація, студенти-першокурсники.

Постановка проблеми. В умовах реформування освіти професійної підготовки майбутніх фахівців актуальним є питання входження молодих людей в освітнє середовище вищого навчального закладу. Початок професійного на-

вчання завжди пов'язаний з актуалізацією адаптаційних можливостей особистості. На успішність входження першокурсників в освітнє середовище істотно впливає мотивація, насамперед сформованість навчально-професійних мотивів.

З урахуванням сучасних тенденцій змін в освіті, а саме: наближення освітніх систем України до європейських, єдністю навчання і наукових досліджень, інноваційністю, оперативністю трансформацій, посиленням індивідуалізації та диференціації освітнього процесу, впровадженням дистанційних форм навчання – процес входження майбутніх фахівців у середовище вищого навчального закладу створює додаткові умови випробувань для першокурсників. Крім того, на думку, О. А. Дубасенюк, однією з тенденцій сучасної науки є універсальність та інтеграція знань з одного боку, та їх науково-технічна спеціалізація – з іншого, відображаючи таким чином кризу класичної наукової парадигми. Зважаючи на те, що початок професійної підготовки майбутніх фахівців відбувається під час важливих і складних трансформаційних змін в освіті, дослідження питання входження першокурсників в освітнє середовище видається нам особливо актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців присвячено багато наукових робіт. Особливу увагу науковців привертає питання адаптації першокурсників до умов навчання у вищій школі. Проблеми адаптації присвячені наукові дослідження О. Безпалько, Н. Заверико, Л. Коваль, Г. Лактіонової, А. Мудрик. Наразі питання пристосування першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі досліджують Т. Алмазова, Ю. Бохонкова, Н. Герасімова, Н. Жигайло, О. Кочерук, Л. Красовська, М. Прищак, Л. Гармаш, О. Маріна, О. Стягунова та ін. Труднощі початкового етапу навчання і чинники, що впливають на процес адаптації, у своїх наукових працях розкривали О. Прудська, А. Андрєєва, С. Гапонова, Ю. Бохонкова. Адаптацію як необхідну умову соціалізації людини розглядають М. Лукашевич, А. Мудрик, С. Пальчевський [6].

На думку, І. Зейвальд, важливу роль у процесі адаптації відіграє сама людина, яка являє собою своєрідне психологічне знаряддя формування і самотворення. Виходячи з цього, особистість також може поставати в якості певного психологічного знаряддя, що забезпечує адаптаційні процеси [1, с. 9-10].

Безперечно, мотивація особистості істотно впливає на успішність входження першокурсників в освітнє середовище, а також на ефективність виконання навчально-професійної діяльності. На загальнотеоретичному рівні проблему навчальної мотивації вивчали такі психологи: Д. Ельконін, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та ін. Подальшому вивченню аспектів цієї проблеми присвятили свої наукові розробки І. Дубровина, Л. Божович, Е. Ільїн, А. Маркова, С. Занюк та ін.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Огляд останніх досліджень вказує на те, що процес входження (інтеграції) інтерпретується як активне включення особистості в усі сфери життєдіяльності суспільства та реалізується в міжособистісній взаємодії, спільній діяльності, прийнятті норм, цінностей та стандартів суспільства, що загалом забезпечує єдність особистості та суспільства. Ці дослідження охоплюють здебільшого проблеми інтеграції

студентів з особливими потребами до середовища вищого навчального закладу [4, с. 10].

Однак у цих роботах недостатньо висвітлені психологічні особливості інтеграції більшості студентів до освітнього середовища, що розкривали б її сутність.

Мета статті полягає у висвітленні психологічного аспекту входження першокурсників в освітнє середовище, а саме: дослідження мотиваційної готовності майбутнього фахівця до навчання у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Процес інтеграції (включення) або входження студентів до освітнього середовища університету ми розглядатимемо в контексті процесу соціалізації. Ця позиція ґрунтується на визнанні того, що освітнє середовище є частиною соціального, процес входження до якого позначається поняттям «соціалізація» та відбиває всю його складність і багатогранність.

Процес входження індивіда у відносно стабільне соціальне середовище, розвиток і становлення в ньому, як правило, охоплює такі фази (А. Петровський):

1) фаза адаптації – особистість, активно засвоює норми й цінності, що існують у групі. У неї виникає об'єктивна необхідність «бути такою, як усі», що досягається за рахунок деякого уподібнення з іншими особами групи;

2) фаза індивідуалізації пов'язана з максимальним намаганням індивіда виявити себе як особистість. Це відбувається за рахунок активного пошуку засобів та способів для виявлення своєї індивідуальності, її фіксації. Процеси, властиві цій фазі, породжуються суперечностями між необхідністю «бути таким, як усі» і прагненням індивіда до максимальної персоналізації;

3) фаза інтеграції передбачає формування в індивіда новоутворень особистості, які відповідають необхідності й потребі групового розвитку і власній потребі брати активну участь у житті спільноти.

Основою механізму соціалізації є активна перетворювальна діяльність людини, за допомогою якої здійснюється її включення в суспільне життя та культуру, установлення соціальних зв'язків, засвоєння способів практичної діяльності, становлення свідомості, самосвідомості й систем соціальної орієнтації [3]. Специфікою соціалізації в освітньому середовищі університету є те, що вищезазначені процеси здійснюються цілеспрямовано та плановірно, тобто відповідно до певної мети й у конкретному соціальному інституті, реалізація яких є запорукою інтеграції студентів не лише до освітнього, а й до соціального середовища [4, с. 11].

Мінливі та динамічні обставини, умови й ситуації освітнього середовища університету актуалізують такий провідний складник соціалізації, як адаптація, який також може виступати її результатом. Будь-яка адаптація є особливою діяльністю людини щодо засвоєння нової конкретної соціальної ситуації, яка є суб'єктивно новою саме для цієї людини. Адаптація до освітнього середовища, як одного з рівнів соціального, відбувається протягом усього періоду навчання, але найінтенсивніше вона розгортається на першому курсі [4, с. 11].

Таблиця 1

Середні значення мотивів навчання студентів у ВНЗ

Бали	Мотиви навчання у ВНЗ		
	Шкала «Отримання знань»	Шкала «Отримання професії»	Шкала «Отримання диплому»
Середні значення	6,38	5,96	7,12

Ставши студентом, юнак переходить на новий етап особистісного і головне – професійного зростання. Він включається у нову соціальну ситуацію розвитку, в якій розгортається нова провідна діяльність – навчально-професійна.

Продуктивність учіння кожного конкретного першокурсника визначається як успішністю адаптаційного процесу, так і силою мотивації майбутнього фахівця. Посилене бажання студента навчатися, ефективно оволодівати знаннями, уміннями й навичками, необхідними для успішного виконання професійної діяльності, здатне сприяти швидкій та безболісній адаптації першокурсника. Емоції, які виникають під впливом діяльності, не лише стають її необхідним компонентом, а й починають виконувати функції її регуляції. Відображаючи співвідношення між мотиваційно-потребовою стороною діяльності та реальними досягненнями і можливостями людини, емоційні процеси відіграють важливу роль як в учінні студентів, так і в їхній адаптації до умов університету. Негативні емоції, узгоджуючись з невизначеністю мотивації, знижують ступінь сформованості механізмів саморегуляції, посилюють дезадаптацію, і нерідко призводять до зриву адаптації [5].

Оскільки одним із найбільш значущих психологічних факторів успішної адаптації та ефективною навчально-професійною діяльністю першокурсників є мотиваційний чинник, метою нашого дослідження стало вивчення їх мотивації навчання у вищому навчальному закладі. Для реалізації вищевказаної мети ми здійснили психодіагностику студентів перших курсів Київського університету імені Бориса Грінченка.

Аналіз результатів методики відбувався за шкалами, які й представляли собою три групи основних мотивів студентів, а саме:

- 1) шкала «набуття знань» (прагнення до отримання знань, допитливість);
- 2) шкала «оволодіння професією» (бажання оволодіти професійними знаннями і сформувати професійно важливі якості);
- 3) шкала «отримання диплому» (прагнення отримати диплом при формальному засвоєнні знань).

Зважаючи на специфіку вікового періоду та основні завдання розвитку психіки на цьому етапі, найбільш пріоритетними мотивами вважаємо мотиви, які скеровують особистість першокурсника на оволодіння професією. Наступними за значущістю є мотиви отримання знань і найменш бажаними для студентів – мотиви, які спрямовують студента на отримання диплому.

Першокурсникам слід було дати ствердні або заперечні відповіді на 50 запитань, після чого відбувалося зіставлення результатів з ключем і визначалася загальна сума балів окремо по кожній з 3-х шкал. Слід зазначити, що бали за шкалами було переведено таким чином, щоб максимально можливими по кожній з них були 10 балів. Отримані результати представлені нижче у табл. 1.

З таблиці видно, що суттєвих розбіжностей між мотивами не виявлено, хоча середній бал за шкалою «Отримання диплому» виявився найбільшим. Це свідчить про незначне переважання у першокурсників формальної мотивації до навчання і ймовірний неадекватний вибір майбутньої професії та низький рівень задоволеності нею.

Проте, здійснивши індивідуальний аналіз відповідей студентів, було помічено, що максимально можливі бали отримала більша кількість першокурсників за шкалою «Отримання знань» (21% досліджуваних), дещо менша кількість студентів (14%) – за шкалою «Отримання професії» і всього 3,5% молодих людей мають високий рівень прагнення за шкалою «Отримання диплому».

Отже, серед опитаних першокурсників більше осіб, які мають високу мотивацію до отримання знань, і менше тих, хто дуже прагне отримати диплом. Порівнявши дані табл. 1 та рис. 1, можемо припустити, що більше середнє значення за шкалою «Отримання диплому» пояснюється переважанням у студентів середніх оцінок за даним показником.

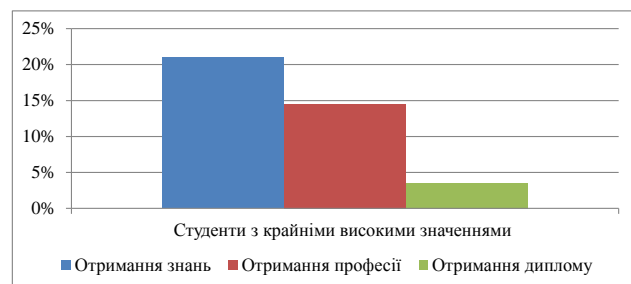

Рис. 1. Студенти з максимально можливими балами за окремими шкалами

Виявлені результати дослідження демонструють різноманітні прагнення та очікування молодих людей від навчання у вищому навчальному закладі. Бажання отримати знання, допитливість для більшості студентів виявилися найпріоритетнішим мотивом, порівняно з іншими спонуканнями, і створюють таким чином сприятливі передумови для успішної навчально-професійної діяльності.

Деякі питання тесту носили відкритий характер і вимагали вербальної відповіді на них, а саме: Які з притаманних Вам якостей більше за все заважають навчатися? Які – допомагають в навчанні? Переважна більшість студентів якості, що перешкоджає їхньому навчанню в університеті, вважають лінь. Першокурсниками також називалися непосидючість, нетерплячість, неуважність, погана пам'ять, невміння правильно розпоряджатися часом.

Серед притаманних їм позитивних рис більшість студентів вказали переважно на вольові якості (наполегливість, цілеспрямованість, витримка), моральні (відповідальність, старанність) та емоційні (ентузіазм, вміння мотивувати себе на роботу) риси.

Як бачимо, під час оцінювання своїх сильних і слабких сторін в якості студента молоді люди виявилися водночас і доволі критичними, і суперечливими в оцінках. Так, вважаючи лінь якістю,

що заважає в навчанні, багато хто зі студентів серед позитивних і притаманних собі рис називає наполегливість, відповідальність тощо.

Висновки і пропозиції. У процесі психічної адаптації особистість зважає на особливості середовища й активно впливає на нього, щоб забезпечити задоволення своїх потреб і реалізацію значущих цінностей. Процес взаємодії особистості та середовища полягає у пошуку й використанні адекватних засобів і способів задоволення основних потреб [2, с. 86-87].

Якщо ми говоримо про входження першокурсника в освітнє середовище, то даний процес буде сприятливим за умови надання середовищу таких ознак і характеристик, які б дозволили активізувати потенційні мотиваційно-потребові ресурси особистості майбутнього фахівця. Слід зазначити, що динаміка і мінливість навчальної мотивації пов'язані з багатьма причинами. Це може бути і невизначена вихідна професійна мотивація, і навчання в групі з аморфною мотиваційною структурою, в якій немає чітко ви-

ражених мотивів ані до навчальної, ані до професійної діяльності [5]. Також високий ступінь дезадаптованості студента здатний спричинити складну перебудову вже усталеного стереотипу навчання, пристосування до нових умов професійної підготовки.

Проведене дослідження не виявило у першокурсників переважаючої навчальної мотивації, що може свідчити про перехідний етап в їх розвитку, невизначеність очікувань і намірів стосовно навчання у вищому навчальному закладі. Проте, доволі яскраво виражені пізнавальні мотиви у багатьох студентів можуть зміцнюватися за рахунок того, що інтерес до знань зачіпає закономірності навчальних предметів і основи наук. Враховуючи це, педагог може організувати навчальну діяльність з орієнтацією на розвиток професійних компетенцій майбутніх фахівців.

Перспективами подальших досліджень вважаємо вивчення динаміки професійної спрямованості особистості на всіх етапах фахового навчання студентів.

Список літератури:

1. Зейвальд И. В. Влияние мотивов социального успеха на трудовую адаптацию личности в новой организации: автореф. на соискание ученой степени канд. психол. наук: спец. 19.00.05 «Социальная психология» / Зейвальд Ирина Валерьевна; Российский государственный социальный университет. – М., 2008. – 24 с.
2. Климов Е. А. Психология профессионала: Избран. психол. труды / Е. А. Климов / Академия пед. и соц. наук, Моск. психолого-соц. ин-т, 1996. – 400 с.
3. Михальченко М. Вища школа як соціальний інститут і механізм соціалізації молоді: монографія / кол. авт.: М. Михальченко (керівник), Т. Андрущенко, В. Баранівський, О. Бульвінська [та ін.]. – К.: Пед. думка, 2012. – 320 с.
4. Ополонець І. Інтеграція студентів в освітнє середовище університету в процесі фізичного виховання / І. Ополонець // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць. – 2014. – № 3(27). – С. 10-14.
5. Соловьев В. Н. Влияние адаптации и мотивации учебной деятельности на успеваемость студентов / В. Н. Соловьев // Фундаментальные исследования. 2004. – № 5. – С. 81-83.
6. Спіріна Т. П., Зарюгіна Ю. Є. Особливості адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі / Т. П. Спіріна, Ю. Є. Зарюгіна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2014. – № 32. – С. 182-184.

Коханова Е.П.

Институт человека
Киевского университета имени Бориса Гринченко

ПРОБЛЕМА ВХОЖДЕНИЯ ПЕРВОКУРСНИКОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНУЮ СРЕДУ

Аннотация

Исследованы теоретические аспекты проблемы интеграции первокурсников в образовательную среду в условиях современных тенденций развития образования и в контексте социализации личности. Исходя из того, что образовательная среда является частью социальной, рассмотрены фазы вхождения человека в социальную среду. Изучено явление адаптации как одной из ведущих составляющих социализации будущего специалиста на этапе ее начального разворачивания на первом курсе обучения в университете. Исследован психологический аспект интеграции первокурсников в образовательную среду, а именно: мотивы их обучения в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: вхождение (интеграция), адаптация, образовательная среда, мотивация, студенты-первокурсники.

Kokhanova O.P.

Institute of Human Sciences
Borys Grinchenko Kyiv University

PROBLEM OF INTEGRATION OF FIRST-YEAR STUDENTS ON EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Summary

Theoretical aspects of a problem of integration of first-year students on educational environment in the conditions of current trends of a development of education and in the context of socialization of the personality are investigated. Recognizing that the educational environment is part social, phases of occurrence of the person on social environment are considered. The adaptation phenomenon as one of the leading components of socialization of future expert at a stage of its initial deployment on the first to a course at university is studied. The psychological aspect of integration of first-year students on educational environment is investigated, namely: motives of their training in a higher educational institution.

Keywords: occurrence (integration), adaptation, educational environment, motivation, first-year students.

УДК 159.922.1

ЖЕНСКОЕ ЧУВСТВО ВИНЫ КАК СЛЕДСТВИЕ АБОРТА

Стебляно Е.А., Кузьмина С.В.

Харьковский национальный аэрокосмический университет имени Н.Е. Жуковского
«Харьковский авиационный институт»

В работе рассмотрена проблема аборта и эмоции, которые появляются как следствие прерывания беременности. Исследованы теоретические вопросы чувства вины среди женщин и факторы, которые характеризуют данную эмоцию. Продемонстрировано взаимосвязь между чувством вины и абортom. Проанализированы механизмы психологической защиты во время постабортного синдрома. Установлено пути преодоления чувства вины после аборта.

Ключевые слова: чувство вины, эмоции, прерывание беременности, механизмы психологической защиты, постабортный синдром.

Постановка проблемы. В нашей работе мы рассматриваем искусственное прерывание беременности или аборт и его последствия. Клиническая картина его заключается в повторном переживании ситуации прерывания беременности, периодических воспоминаниях о происшедшем, кошмарных сновидениях, переживании чувства вины и эмоциональной боли.

Анализ последних исследований и публикаций. Психологические проблемы встречаются у 30-70% беременных (М.А. Кочнева, 1990; R.H. Kelly et al., 2001; C. Marchesi, 2009) и более чем в половине случаев у них проявляются депрессивной симптоматикой. В то же время сам аборт повышает риск развития психологических нарушений (А.Н. Додонов, В.Б. Трубин 2009; Т. Берк, 2010; D.M. Fergusson, 2006, 2008; P. Casey, 2008; K. Dingle, 2008; G.E. Robinson, 2009) в результате разрушения психосоматической и духовной взаимосвязи матери и внутриутробного ребенка, формированием конфликта, вызывающего характерные нарушения материнской сферы и семейных взаимоотношений (Е.Я. Полякова, 2009; О. Филатова, 2010).

Несмотря на мощное психотравмирующее воздействие, аборт является одним из основных средств прекращения нежелательной беременности женщинами (Е.М. Вихляева, Е.И. Нико-

лаева, 2001; Э.К. Айламазян, М.А. Репина, 2003; В.Ф. Волгина, 2003; Л.В. Ерофеева, 2009) и приводит к психическим расстройствам, чувству вины и социальной дезадаптации (Е.Ю. Онишук, 2006).

Среди мотиваций аборта (М.Н. Садьков, 1999; Е.И. Шарапова, 1998; М.Ю. Сурмач, 2010) ведущими являются социальные причины: материальные трудности, удовлетворенность уже имеющимся числом детей, плохие жилищно-бытовые условия, одиночество, боязнь потерять работу, конфликты в семье, а также потребность в самореализации, доминирующая над семейными ценностями (Н.Н. Петрова, 2006), нередко усиливающие формирования чувства вины.

Выделение нерешенных ранее частей общей проблемы. Наиболее проблематичной темой для понимания последствия аборта является осмысление его влияния на психологическое здоровье женщин и возникающее при этом у них чувство.

Цель статьи. Главной целью этой работы является рассмотрение особенностей субъективного переживания ситуации аборта и проявляемых в этой связи эмоций, а именно, чувства вины.

Изложение основного материала. Вина – это результат работы сознания индивида. В таком случае вина переживается личностью как конфликт с совестью, как результат невыполнения внутренних установок. Р. Бенедикт высказывает мысль о